

გურამ ანანიშვილი*, მაია შამანაური**

მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზების შედარებითი ანალიზი ადგილობრივი და საერთაშორისო კონფლიქტების გაშუქებაში (ქართულენოვანი მედიის კვლევის მაგალითზე)

I. შესავალი. გალტუნგის მშვიდობის ჟურნალისტიკა და მისი კრიტიკული გააზრების რელევანტურობა

მშვიდობის ჟურნალისტიკის კონცეფცია 1960-იანი წლების ბოლოს იოჰან გალტუნგმა მარი რუგესთან ერთად ჩამოაყალიბა.¹ ნორვეგიელი მეცნიერების მიერ ინიცირებული პრინციპები მედიისთვის ახალი ფუნქციის დაკისრებას ისახავდა მიზნად: მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების მიერ, კონფლიქტის გაშუქების ალტერნატიული მიდგომით, კონფლიქტის დარეგულირებისა და მშვიდობის შენების პროცესში თავისი მნიშვნელოვანი როლის შესრულებას.²

გალტუნგის ხედვით, მედიას, თავისი გავლენის გათვალისწინებით, შეუძლია როგორც სიტუაციის კიდევ უფრო გამწვავება, ისე დარეგულირება. სწორედ ამიტომ, თავის ნაშრომში მან მკაცრად გააკრიტიკა 1960-იანი წლების მსოფლიო წამყვანი მედიასაშუალებები, რადგან მიიჩნევდა, რომ არასამართლიანად ხდებოდა მხოლოდ ელიტებისა და მმართველი პოლიტიკური ისტებლიშმენტის

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი. g.ananishvili@gmail.com ORCID: 0009-0004-0079-5349.

** შერიგების და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის სტრატეგიული კომუნიკაციის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი. m.shamanauri@gmail.com ORCID: 0009-0009-7884-5816.

¹ Galtung J., Ruge M.H., The Structure of Foreign News, The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in four Norwegian Newspapers, Journal of Peace Research, Vol. 2, No. 1, 1965, 65-80.

² იხ., იქვე.

მოსაზრებებისა თუ არგუმენტების ფართოდ წარმოჩენა, ხოლო ომი და ძალადობა წახალისებული იყო პროპაგანდის საშუალებით.³ საომარი მოქმედებების გაშუქებისას ფოკუსირება ხდებოდა სწორხაზოვნად (თამაში ნულოვანჯამოვანი პრინციპით), სადაც მხოლოდ ერთი მხარეა გამარჯვებული, მეორე კი – დამარცხებული. ამის საპირწონედ, ნორვეგიელი მეცნიერი ამბობს, რომ მედიამ ფოკუსირება კონფლიქტის გადაჭრის შესაძლო გზებსა და ალტერნატიული ხედვის გავრცელებაზე უნდა გააკეთოს.⁴

მშვიდობის ჟურნალისტიკის კონცეფციის თანახმად, კონფლიქტის გაშუქებისას არ უნდა არსებობდეს ცნება „ისინი“ და „ჩვენ“; მედიამ არ უნდა დაინყოს აპელირება იმაზე, თუ ვინ ისროლა პირველმა; კონფლიქტში არ არსებობს გამარჯვებული მხარე; მედიამ უნდა წარმოაჩინოს კონფლიქტში ჩართული ადამიანები, მისცეს მათ საშუალება თავიანთი მოსაზრებები გამოთქვან; აუცილებელია, გაშუქებისას ჟურნალისტმა აუდიტორიად კონფლიქტში ჩართული ყველა მონაწილე ჯგუფი თუ მხარე მოიაზროს. ჟურნალისტმა ინფორმაციის მიღებისას მრავალფეროვანი წყაროები უნდა გამოიყენოს და ისინი არ უნდა იყვნენ მხოლოდ ელიტური წრეები. არ უნდა მიეცეს რომელიმე მხარეს საშუალება მედია თავისი მიზნების განსახორციელებლად გამოიყენოს. პრინციპების თანახმად, ჟურნალისტი უნდა ეცადოს საზოგადოებას სპეციალისტებისა და ექსპერტების მოსაზრებები გააცნოს, არ უნდა შეაქოს ომის ტექნოლოგიები და აპელირება უნდა მოახდინოს ომის ნეგატიურ მხარეებზე. საჭიროა, მედიის საშუალებით მაქსიმალურად პოპულარიზაცია გაენიოს სამშვიდობო ინიციატივებს.⁵

მიუხედავად იმისა, რომ გალტუნგის სულისკვეთება ფართოდ არის გაზიარებული დღესაც, პრინციპების ჩამოყალიბების შემდეგ მას ბევრი კრიტიკოსი გამოუჩნდა,⁶ რაც, ერთი შეხედვით, კანონზომიერი მოცემულობაა, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების ჩამოყალიბების მომენტიდან დღემდე როგორც მასმედიის, ისე კონფლიქტის ფენომენმა დიდწილად განსხვავებული ხასიათი შეიძინა. თანამედროვე სამყაროში საინფორმაციო საშუალებების მრავალფეროვნების განვითარების და ადამიანებისთვის მათზე გამარტივებული წვდომით გამონვეული მედიასაშუალებების

³ Galtung J., Violence, Peace, and Peace Research, Journal of Peace Research, Vol. 6, No. 3, 1969, 169-175.

⁴ იხ., იქვე.

⁵ იხ., იქვე, 185-190.

⁶ იხ., Hanitzsch T., Situating Peace Journalism in Journalism Studies: A Critical Appraisal, Conflict & Communication Online, Vol. 6, No. 2, 2007, 1-9.

შეუდარებლად გაზრდილი გავლენის გამო, 1960-იან წლებთან შედარებით, დღეს ბევრად კომპლექსურია მედიასამყარო. შესაბამისად, კონცეფციის რეალიზებისთვის აუცილებელი გახდა მუდმივად ცვალებად თანამედროვე რეალობასთან მისი ადაპტაცია. ამ წლების განმავლობაში მასმედიის გაზრდილი როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პირდაპირპროპორციულად აისახა მისი გავლენებისა და შესაძლებლობის ზრდაზე, შესაბამისად, მათი საქმიანობის მიზანი, ხასიათი თუ თავისებურება ახლა უფრო მეტად საჭიროებს სწორ, კაცობრიობისთვის არადამაზიანებელ განსაზღვრას, რათა მაქსიმალურად ნაკლებად მოხდეს მსგავსი მასშტაბის შესაძლებლობების, ნებისთუ უნებლიედ, არამიზნობრივად ან ბოროტად გამოყენების დაშვება.

გალტუნგის მიერ შემუშავებული სამშვიდობო ჟურნალისტიკის პრინციპები წლებია სამეცნიერო წრეებში განხილვის საგანია და თანამედროვე სამყაროში ინფორმაციის მნიშვნელობის ზრდასთან ერთად უფრო მეტ აქტუალობას იძენს. ამ მიდგომას როგორც კრიტიკოსები, ისე მიმდევრები მრავლად ჰყავს. მკვლევრებმა, ჯეიკ ლინჩმა და ანაბელ მაკგოლდრიკმა, გამოაქვეყნეს ნაშრომი სახელწოდებით – „მშვიდობის ჟურნალისტიკა“, რომელშიც ავტორები მთავარ მნიშვნელობას მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზებაში რედაქტორებისა და რეპორტიორების მიერ არჩევანის გაკეთებას ანიჭებენ, რადგან მიიჩნევენ, რომ ამ პროფესიის წარმომადგენლები არიან მთავარი აქტორები საზოგადოებისთვის შესაძლებლობის შექმნაში, ფართოდ იყოს განხილული და დაფასებული კონფლიქტზე არაძალადობრივი რეაგირება.⁷

ლინჩის და მაკგოლდრიკის აღნიშნული შეხედულება მჭიდრო კავშირშია მასკომუნიკაციაში არსებულ ე.წ. „კარიბჭის თეორიასთან“, რომლის მიხედვით, პროდიუსერები და რედაქტორები წყვეტენ ახალი ამბების შერჩევას და თანამიმდევრულობას.⁸ თუმცა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ რედაქტორების და კორესპონდენტების მიერ გასაშუქებელი თემების განსაზღვრა არაა მათი სრულად თავისუფალი ნება, არამედ დაკავშირებულია ისეთ კომპლექსურ საკითხებთან, როგორიცაა: რეიტინგი, ჟურნალისტური ეთიკა ან სააგენტოს სარედაქციო პოლიტიკა.⁹

ვილჰელმ კემფფი მშვიდობის მიღწევაში ჟურნალისტიკის როლზე მსჯელობისას ცდილობს, აქცენტი გააკეთოს ჟურნალისტიკის ხშირად დარღვეულ ისეთ ნორმებზე, როგორიცაა: სიმართლე, ობიექტურობა და ნეიტრალიტეტი, მათ შორის

⁷ იხ., Lynch J., McGoldrick A., Responses to Peace Journalism, Journalism, Vol. 14, No. 8, 2013, 1041–1058.

⁸ Shoemaker P.J., Vos T., Gatekeeping Theory, New York, 2009, 12-13.

⁹ იხ., იქვე, 26-28.

კონფლიქტებისა და კრიზისების დროს. ამ პრინციპების დაცვას ის ჟურნალისტიკის, მათ შორის, მშვიდობის ჟურნალისტიკის, უმთავრეს ვალდებულებად მიიჩნევს.¹⁰ მანამდე არსებითად იგივე პოზიცია დააფიქსირა მაკგოლდრიკმა და მედიის უპირველეს მოვალეობად ობიექტურობის პრინციპის დაცვას გაუსვა ხაზი, რაც შეუძლებლად მიიჩნია ტრადიციული „ომის ჟურნალისტიკის“ პირობებში.¹¹

ობიექტურობის საკითხი განსაკუთრებით აქტუალურია როგორც გალტუნგის კვლევებში, რომელიც მნიშვნელოვნად მიიჩნევს კონფლიქტის ფორმირების შესწავლას და ყველა მხარისთვის პოზიციის დაფიქსირების უფლებას, ისე კემფთან, რომელიც მხარს უჭერს თვითკრიტიკულ და დაუმახინჯებელ წარმოდგენას კონფლიქტში ჩართული მხარეების შესახებ.¹² ხოლო ლინჩი და მაკგოლდრიკი ისწრაფვიან, შექმნან შესაძლებლობათა კონცეპტები, რათა კონფლიქტზე არაძალადობრივი რეაგირება რაც შეიძლება ფართო საზოგადოებამ განიხილოს და შეაფასოს.¹³

სამშვიდობო პრინციპებსა და მათი რეალიზების შესაძლო ინსტრუმენტებში დიდწილად საერთო შეხედულების გარდა, არის განსხვავებებიც. მაგალითად, გალტუნგი ეწევა მშვიდობის ჟურნალისტიკის გავრცელების კამპანიას, მაშინ, როდესაც კემფი მიიჩნევს, რომ სამშვიდობო ძალისხმევა მაქსიმალურად დისტანცირებული უნდა იყოს პროპაგანდისტული მიდგომისგან, ხოლო ლინჩისა და მაკგოლდრიკის აზრით, სამშვიდობო ჟურნალისტიკა არ ნიშნავს ამა თუ იმ კონკრეტული გადანყვებილების ან ინიციატივის ადვოკატირებას და უფრო მეტად კონცეპტუალური ხასიათი აქვს.¹⁴

ბლასი, ასევე მოგეკვუ ამტკიცებენ, რომ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზების საკითხში დიდი მნიშვნელობა აქვს კონფლიქტის ფაზას. მათი აზრით, როდესაც დაპირისპირება ესკალირებულია შეჯახებამდე, ჟურნალისტური სააგენტოს ძალისხმევისთვის, მოახდინოს პოზიტიური გავლენა მშვიდობაზე ჟურნალისტური საქმიანობით, ნაკლებად ხელსაყრელი

¹⁰ Kempf W., Concepts and Conceptions of Peace Journalism, Conflict & Communication Online, Vol. 18, No. 2, 2019, 7-9.

¹¹ McGoldrick A., War Journalism and 'Objectivity', Conflict & Communication Online, Vol. 5, No. 2, 2006, 3-5.

¹² იხ., Kempf W., Concepts and Conceptions of Peace Journalism, Conflict & Communication Online, Vol. 18, No. 2, 2019, 9.

¹³ იხ., Lynch J., Peace Journalism and its Discontents. Conflict & Communication Online, Vol. 7, No. 2, 2007, 10; McGoldrick A., War Journalism and 'Objectivity', Conflict & Communication Online, Vol. 5, No. 2, 2006, 6.

¹⁴ Kempf W., Peace Journalism: A Tightrope Walk between Advocacy Journalism and Constructive Conflict Coverage, Conflict & Communication Online, Vol. 6, No. 2, 2007, 5.

გარემო იქმნება; სანამ კონფლიქტი პასიურ ფაზაშია, ფარულია, ასეთ პირობებში მეტად პროდუქტიულია მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების შესაბამისად პროცესებზე პოზიტიური ჩარევა.¹⁵ აღნიშნულ მოსაზრებას ამყარებენ ის კვლევები, რომლებშიც დასტურდება, რომ ახალი ამბები ძალადობის, შეიარაღებული დაპირისპირების თუ მკვლევლობების შესახებ ბევრად უფრო რეიტინგულია, ვიდრე ანალიტიკური რეპორტაჟი ადამიანის ან ჯგუფის ფსიქოლოგიაზე. შესაბამისად, მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზების პროდუქტიულობა და მათი გამოყენების ალბათობა, სავარაუდოდ, ბევრად უფრო დიდია კონფლიქტის საწყის ფაზებზე, ვიდრე შეიარაღებული მოქმედებების დროს, როდესაც ექსკლუზივის და პროცესების ინტენსიურ გაშუქებას ყველა მედია საშუალებისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რეიტინგის თვალსაზრისით.

ისეთი ავტორი, როგორცაა, რიჩარდ კიბლი, მიჩნევს, რომ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზებისთვის გამოსავალი ამ კონცეფციის გარშემო დაგროვილი ცოდნის ერთად თავმოყრაა ე.წ. „რადიკალური ჟურნალისტიკის“ ტრადიციის შესაბამისად და მათი პროგრესული სოციალური ცვლილებებისკენ მომართვა ზუსტად ისე, როგორც ეს გლობალური კლიმატის ცვლილების წინააღმდეგ ხდება.¹⁶ კრიტიკოსების ნაწილი აღნიშნულ მიდგომას ტენდენციურად მიიჩნევს, რადგან მსგავსმა ადვოკატირების ფორმებმა კონკრეტული მიზნის მისაღწევად, შესაძლოა მთავარი ჟურნალისტური პრინციპის, ობიექტურობის, ხელყოფა გამოიწვიოს.¹⁷ თუმცა, მეორე მხრივ, კლიფორდ კრისტიანსი და მისი თანაავტორები ხსნიან, თუ რატომაა საჭირო სამშვიდობო ჟურნალისტიკაში მსგავსი მიდგომა და როგორ შეიძლება მისი განხორციელება. ისინი საუბრობენ სოციალური პასუხისმგებლობის ტრადიციაზე, რომელიც ინარჩუნებს თავისუფლებას, როგორც საზოგადოებრივი კომუნიკაციის ორგანიზების მთავარ პრინციპს, მედიის ჩათვლით და ლეგიტიმაციას უქმნის საზოგადოებრივ დისკურსში გარკვეული ზნეობრივი მოცემულობების პოპულარიზაციას. მაგალითად,

¹⁵ იხ., Bläsi B., Implementing Peace journalism: The Role of Conflict Stages, Conflict & Communication Online, Vol. 8, No. 2, 2009; Mogekwu M., Conflict Reporting and Peace Journalism: In Search of a New Model: Lessons from the Nigerian NigerDelta Crisis, in: Expanding Peace Journalism: Critical and Comparative Approaches, Edited by I.S. Shaw, J. Lynch, R.A. Hackett, Sydney, 2012, 239-258.

¹⁶ Keeble R., Peace Journalism as Political Practice: A New, Radical Look at the Theory, in: Peace Journalism, War and Conflict Resolution, Edited by P. Lang, New York, 2010, 49-68.

¹⁷ Ezedike E. U., Eyo E. B., Bassey S. A., Truth and Objectivity in the Ethics of Journalism: An Appraisal, Pinisi Discretion Review, Vol. 2, No. 2, 193-202.

ჰაერის, წყლის და ზოგადად, გარემოს დაცვა, ასევე, ადამიანის რასისა და სხვა ცოცხალი არსებების მომავალი არსებობა.¹⁸

რაც შეეხება ნორშტედსა და ოტოსენს, მათი აზრით, ჟურნალისტიკის წვლილის მნიშვნელოვნად გაზრდა მშვიდობის მშენებლობის საკითხში დაკავშირებულია ჟურნალისტთა განათლების მაღალ სტანდარტთან. ავტორები მიიჩნევენ, რომ საჭიროა „ერთობლივი მიდგომა უნივერსიტეტებთან, კოლეჯებთან, სასწავლო ინსტიტუტებთან ჟურნალისტური განათლებისა და ტრენინგის სფეროში მშვიდობის ჟურნალისტიკის სისტემური და კოორდინირებული სწავლება“.¹⁹

განსხვავებით ზემოთ ხსენებული შვედი ავტორებისგან, ნათან ფარელი და სტიუარტ ალანი იკვლევენ სანდოობის საკითხებს, რომლებიც წარმოიქმნება იმ სიტუაციაში, როდესაც კონფლიქტის შესახებ მასალები საზოგადოებისთვის გამოცდილი დამკვირვებლებისა და ფილტრაციის გარეშე ხდება ხელმისაწვდომი.²⁰ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზებისთვის მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ ინფორმაციის ალტერნატიული წყაროების გაჩენას კონფლიქტის გაშუქების დროს. მაგალითად, თუ საერთაშორისო არაკომერციული ორგანიზაცია კონფლიქტის ზონებში მყოფ მოქალაქეებს ვიდეოკამერებით აღჭურავს, გაჩნდება წამყვანი, გაშუქების ე.წ. „ელიტიზმზე“ უარის თქმას და რა თქმა უნდა, მსგავსი პროცესი ხელს შეუწყობს ოფიციალური წყაროების შესუსტებას, რომელთა პრიმატად, ლინჩის აზრით, განიხილება საომარი ჟურნალისტიკა.²¹ აღსანიშნავია, რომ მსგავს მიდგომას, აღწერილ მრავალ სიკეთესთან ერთად, აქვს რისკებიც, რომლებიც გამოიხატება რიგითი მოქალაქეების მხრიდან სამაუწყებლო ეთიკის ნორმების უცოდინრობასა და შესაბამისად, მათ უგულვებლყოფაში (ძალადობის შემცველი კადრების თავისუფალი გავრცელება; კადრებში მოქმედი პირების იდენტიფიცირების შესაძლებლობა და ა.შ). ასევე, მსგავსი მიდგომა შესაძლოა გახდეს მოძალადე მხარის ინსტრუმენტი, თავიანთი მომხრეების

¹⁸ Christians C.G., Glasser T.L., McQuail D., Nordenstreng K., White R.A., *Normative Theories of the Media: Journalism in Democratic Societies*, Champaign, 2009.

¹⁹ Nohrstedt S.I., Ottosen R., *Peace Journalism: A Proposition for Conceptual and Methodological Improvements*, *Global Media and Communication*, Vol. 11, No. 3, 2015, 219-235.

²⁰ Farrell N., Allan S., *Redrawing Boundaries: Witness and the Politics of Citizen Videos*, *Global Media and Communication*, Vol. 11, No. 3, 2015, 237-253.

²¹ Lynch J., *Peace Journalism: Theoretical and Methodological Developments*, *Global Media and Communication*, Vol. 11, No. 3, 2015, 195-197.

გამოყენებით, კონფლიქტური შემთხვევის გარშემო მიზანმიმართულად შექმნან ალტერნატიული რეალობა.

ახალი ამბების შექმნა-წარმოება მოიცავს მათ შერჩევასა და ჩარჩოების შექმნას (ე.წ. „ფრეიმინგს“). ჟურნალისტიკის კვლევის სფეროში „ჩარჩო“ არის აღქმული ისე, როგორც რეალობის ზოგიერთი ასპექტის შერჩევა და ტექსტში მათი უფრო გამოკვეთა იმგვარად, რომ ხელი შეუწყოს კონკრეტული პრობლემის განსაზღვრას, მიზეზობრივ ინტერპრეტაციას, ზნეობრივ შეფასებას და წარმოადგინოს „განკურნების გზა“, რეკომენდაცია.²² ამიტომ, მშვიდობის ჟურნალისტიკაში არსებული კიდევ ერთი მიდგომის თანახმად, რომელსაც მრავალი ავტორის მოსაზრებებში შეხვდებით, საჭიროა არაძალადობრივი ინიციატივების წარმოჩენა და ამ გზით კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების ხელშეწყობა, არგუმენტირებული გაქარწყლება კოლექტიური წარმოდგენებისა, რომ ძალადობა და ომი ერთადერთი სიცოცხლისუნარიანი პასუხი და გამოსავალია.²³

რაც შეეხება მედიების, როგორც მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზების უმთავრესი მექანიზმების, დიფერენცირებას, ერთ-ერთი პირველი, ვინც კონფლიქტის გაშუქების კონტექსტში ლოკალური და საერთაშორისო მედიის მუშაობის შედარებით ანალიზს მიმართა, ანდრიუ პუდეპადი იყო. მართალია, პუდეპადის კვლევის საგანი უშუალოდ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპები არ იყო, მაგრამ მისი მიდგომა საკითხისადმი და იდენტიფიცირებული პრობლემები მნიშვნელოვანწილად ეხმიანება გალტუნგისეული კონცეფციის საკითხებს. ავტორის აზრით, ადგილობრივ და საერთაშორისო მედიებს შორის არსებობს მნიშვნელოვანი უთანაბრობა რესურსების მხრივ, რაც აისახება მათ საქმიანობაზე თავისუფლების ხარისხის, რეიტინგის და დაქირავებული სპეციალისტების პროფესიონალიზმის დონის კონტექსტში. პუდეპადს მიაჩნია, რომ ადგილობრივი მედიის პრობლემები ბევრად კომპლექსურია. ადგილობრივი ჟურნალისტები და მათი ოჯახები ბევრად უფრო ექვემდებარებიან დაშინებას და ძალადობას, ვიდრე საერთაშორისო ჟურნალისტები, რომელთაც შეუძლიათ კო-

²² Entman R.M., Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm, *Journal of Communication*, Vol. 43, No. 4, 1993, 51-58.

²³ Lynch J., Can the Centre Hold? Prospects for Mobilising Media Activism Around Public Service Broadcasting Using Peace Journalism, In: *Expanding Peace Journalism: Critical and Comparative Approaches*, Edited by I.S. Shaw, J. Lynch, R.A. Hackett, Sydney, 2012, 205; Keeble R., Tulloch J., Zollmann, F., *Peace Journalism, War and Conflict Resolution*, New York, 2010, 336-340; Lynch J., Galtung J., *Reporting Conflict: New Directions in Peace Journalism*, Brisbane, 2010, 55-64; Shinar D., *Peace Journalism – The State of the Art*, in: *Peace Journalism – The State of the Art*, Edited by D. Shinar and W. Kempf, Berlin, 2007, 199-210.

ნფლიქტის ზონებში გადაადგილება. ადგილობრივი მედიის სარედაქციო პოლიტიკას კი ხშირად განსაზღვრავს დაფინანსების წყარო ან თუნდაც ჟურნალისტებსა და რედაქტორებზე სხვადასხვა სახის ზეწოლა. თუმცა, მიუხედავად მეტი გამონვევისა, ადგილობრივ მედიას უპირატესობებიც აქვს. თუ საერთაშორისო ორგანიზაცია უფრო ძლიერია თავისი თანამშრომლების პროფესიონალიზმით და ტექნიკური თუ სხვა სახის რესურსებით, სანაცვლოდ, ადგილობრივ მედიას კონტაქტები და მეტი ცოდნა აქვს ლოკალური ვითარების შესახებ, რაც უფრო საინტერესო პროდუქტის შექმნის შესაძლებლობას აძლევს.²⁴

გალტუნგის კონცეფცია და ამ კონცეფციის პრაქტიკაში განხორციელების საკითხი, მაშინ, როდესაც კონფლიქტს მასში ჩართული მხარის მედია აშუქებს, კვლევის საგანი აღმოჩნდა ქართველი მეცნიერებისთვისაც. მაია გოგოლაძემ აფხაზეთის კონფლიქტის გაშუქება შეისწავლა, როგორც ქართული (გაზეთების: „24 საათი“ და „ახალი 7 დღე“), ისე აფხაზური მედიების მაგალითზე. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ქართული მედიასაშუალებების მიერ აფხაზეთში მომხდარი კონფლიქტის გენეზისი ფართოდ იყო წარმოდგენილი. საუბარია მძიმე ადამიანურ ისტორიებზეც. ამავდროულად, პრესის საშუალებით მსჯელობდნენ კონფლიქტის მშვიდობიანად გადაჭრის გზებზე და კეთდებოდა აქცენტი შერიგების საფუძვლებზე, ასევე ქართველებისა და აფხაზების საერთო ისტორიულ წარსულზეც, ტრადიციებსა და ახლო გენეტიკურ კავშირებზე. ჟღერდებოდა სხვადასხვა ინიციატივაც, რომლის ადრესატი აფხაზური მხარე იყო. განსხვავებული მოცემულობა აღმოჩნდა აფხაზურ მედიაში. როგორც გაირკვა, იმ პერიოდის აფხაზური გამოცემები არც კონფლიქტის გენეზისს, არც მისი გადაჭრის გზებსა და საერთო ისტორიულ წარსულს არ მიიჩნევდნენ აქტუალურ თემად და უფრო მეტად მოგება-წაგების პრინციპზე იყვნენ ორიენტირებული, სრულიად უარყოფილი იყო როგორც საქართველო, ისე დევნილი ქართული მოსახლეობა.²⁵

მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპებში მოცემული პირვანდელი მიდგომების კრიტიკა შემდგომ წლებში მეცნიერთა მხრიდან ან ამ პრინციპების გალტუნგისეული მიდგომებით რეალიზების პრობლემები, გარკვეულწილად, შეგვიძლია კანონზომიერ მოვლენად მივიჩნიოთ, თუ გავითვალისწინებთ დღევან-

²⁴ იხ., Puddelphatt A., *Voices of War: Conflict and the Role of the Media*, Copenhagen, 2006, 24.

²⁵ გოგოლაძე მ., ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, მედიადისკურსი და პოლიტიკური სისტემა, წიგნში: მასისმედიის ხ., გოგოლაძე მ., ტოკლიკიშვილი ლ., *Pax Georgiana – აფხაზური საკითხი ქართული პრესის დღის წესრიგში 2002-2010*, თბილისი, 2015, 83-117.

ნდელი სინამდვილისგან იმ გარემოებათა მნიშვნელოვან განსხვავებას, რომლებშიც აღნიშნული კონცეფცია შეიქმნა.

იმ დროს, როდესაც გალტუნგის პრინციპები ყალიბდებოდა, ერთა თვითგამორკვევის უფლების რეალიზება, როგორც შემდგომში მრავალი სამოქალაქო კონფლიქტის რეალური თუ გამოგონილი მიზეზი, უკავშირდებოდა კოლონიალიზმის წინააღმდეგ აქტიურ ფაზაში მყოფ ბრძოლას, რომელსაც დიდი იმპერიების მიერ დაპყრობილი სახელმწიფოები აწარმოებდნენ დამოუკიდებლობისთვის. მაშინ, როდესაც უკანასკნელ ათწლეულებში ერთა თვითგამორკვევა დაუკავშირდა მრავალეთნიკურ სახელმწიფოებში მიმდინარე სეცესიონისტურ ან ირედენტისტულ მოძრაობებს, სადაც სხვადასხვა ეთნიკური უმცირესობა, როგორც წესი, სხვა სახელმწიფო(ებ)ს მატერიალური და პოლიტიკური მხარდაჭერით, ებრძვის ცენტრალურ ხელისუფლებას.

1960-იანი წლებიდან რამდენიმე ათწლეულში დასრულდა ცივი ომი, შესაბამისად, იდეოლოგიური ბრძოლაც, რომელიც მსოფლიოს ყველა კონტინენტზე მიმდინარეობდა და განსაზღვრავდა როგორც საერთაშორისო, ისე შიდასახელმწიფოებრივი კონფლიქტების აბსოლუტური უმრავლესობის დღის წესრიგს. საერთაშორისო კონფლიქტებში შეიქმნა და დამკვიდრა სახელმწიფოთა ქცევის პრაქტიკა, რომელიც მანამდე, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ არსებულ საერთაშორისო წესრიგში, უცხო იყო და რომელიც გულისხმობს ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოში ინტერვენციის განხორციელებას, მისი ტერიტორიის ოკუპაციის ან ანექსიის მიზნით, მნიშვნელოვანი პოლიტიკური თუ სხვა სახის ფასის გადახდის გარეშე.

მხოლოდ უკანასკნელ ათწლეულში წარმოქმნილ კონფლიქტებს უკავშირდება ბრძოლის ჰიბრიდული მეთოდი, რომელიც არამშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოების მთავრობების მიერ, სხვა კომპონენტებთან ერთად, უმთავრესად, საინფორმაციო ომის წარმოებას მოიაზრებს. აღნიშნულმა დაპირისპირებული მხარეებისთვის შეუდარებლად გაზარდა მასმედიაზე წვდომის, არადემოკრატიული მმართველობის პირობებში, მათი შეცდომაში შეყვანის თუ მათზე გავლენის დახმარებით თავიანთი ინტერესების გატარების მნიშვნელობა. მედიასივრცე პროცესისგან დისტანცირებული მაკონტროლებელი მსაჯულიდან გადაიქცა ირიბი თუ პირდაპირი თავდასხმის და დაპყრობის ობიექტად, მისი საბრძოლო იარაღად შემდგომი გამოყენების მიზნით, რამაც მოახდინა მედიასააგენტოების ინტეგრირება კონფლიქტურ პროცესში და შესაბამისად, გაზარდა ინტელექტუალური და ფინანსური ზეწოლა მათზე. განსაკუთრებული სამიზნეები, უპირველეს ყოვლისა, ადგილობრივი, ხოლო

შემდეგ, პოლიტიკური მიზნების შესაბამისად, საერთაშორისო და/ან მოწინააღმდეგე მხარის მედიასივრცეები გახდნენ.

ამასთან, საერთაშორისო კონფლიქტებში მნიშვნელოვანი როლი შეიძინეს ტერორისტულმა ორგანიზაციებმა, როგორც, ერთი მხრივ, უსაფრთხოების ყველა სახელმწიფოსთვის საერთო, ერთ-ერთმა მთავარმა, გამონწვევამ, ხოლო, მეორე მხრივ, კონფლიქტის მხარის ისეთმა ტიპმა, რომელთან მშვიდობიანი მოლაპარაკება ან შეთანხმება სხვადასხვა მიზეზის გამო თითქმის შეუძლებელია.

1960-იანი წლების შემდეგ, ასევე, თვალშისაცემია ტენდენცია საერთაშორისო თუ შიდასახელმწიფოებრივი კონფლიქტების წარმოქმნის სიმრავლისა მათი გადანაცვების რაოდენობასთან შედარებით. შესაბამისად, უკანასკნელი ათწლეულებია სტაბილურად იმატებს ე.წ „გაყინულ კონფლიქტთა“ რაოდენობა, სადაც შესაძლოა შეჩერებულია შეიარაღებული დაპირისპირება, მაგრამ მხარეები ვერ თანხმდებიან კონფლიქტის შედეგებზე. შესაბამისად, მუდმივად არსებობს მათი ესკალაციის რისკი. მსგავსი კონფლიქტების პირობებში მხარეთათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს შემთხვევის გარშემო მათთვის სასურველი განწყობების ფორმირება, რომლის ყველაზე მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი მედიები არიან.

II. გალტუნგის პრინციპების გადააზრება – არგუმენტები კვლევის ჰიპოთეზისთვის

მშვიდობის ჟურნალისტიკაზე დანერგილი კვლევები ფართოდ, სხვადასხვა იდეოლოგიური თუ სოციალური პერსპექტივიდან განიხილავს როგორც ჟურნალისტიკის ფუნდამენტურ პრინციპებს, ისე მშვიდობის ცნებას, როგორც მდგომარეობის, ისე პროცესის კონტექსტში. მაგრამ არსებული ლიტერატურის ანალიზმა აჩვენა, რომ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების პრობლემების და გამონწვევებზე მუშაობისას, როგორც წესი, მედიასაშუალებები, როგორც ჟურნალისტებთან ერთად ამ პრინციპების რეალიზების მიმართულებით უმთავრესი აქტორები, განხილულნი არიან ერთ მთლიანობად. შესაბამისად, სათანადოდ არ ხდება იმ არაერთგვაროვანი გარემოებების გათვალისწინება, რომლებიც მედიების საქმიანობის სპეციფიკას მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს. აღნიშნული, ჰოლისტური მიდგომის ტრადიცია სათავეს გალტუნგისა და რუგეს კვლევიდან იღებს, რომელიც შეეხებოდა უცხოური სიახლეების გაშუქებას ნორვეგიულ პრესაში, რაც, თავის მხრივ, იყო ძირითადი ემპირიული საფუძველი მშვიდობის

ჟურნალისტიკის პრინციპების ჩამოყალიბებისთვის.²⁶ აღნიშნული პრინციპები კი შემდეგ განზოგადდა მსოფლიოს ნებისმიერ ნერტილში მომუშავე მედიასაშუალებაზე, რაც მედიებს შორის არსებული განსხვავებიდან გამომდინარე, შესაძლოა ყველა შემთხვევაში მართებული განზოგადება არ იყოს.

ცხადია, არსებობს მრავალი მახასიათებელი, რომელიც მსოფლიოს ყველა მედიას აერთიანებს, იქნება ეს ობიექტური და ოპერატიული მაუწყებლობის მიზანი, ეთიკის საერთო ნორმები, მაღალი რეიტინგისკენ სწრაფვა თუ სხვა, მაგრამ ისეთი გარემოებების გათვალისწინებით, როგორც არის, ლინგვისტური შეზღუდულობა სამიზნე აუდიტორიის თვალსაზრისით ან კომერციული მიზნებისთვის აუცილებელი კეთილგანწყობის, სანდოობისა და პოპულარობის შენარჩუნება იმ გეოგრაფიულ არეალში მცხოვრებ აუდიტორიაში, რომელშიც მედიასაშუალება მაუწყებლობს, რაც, თავის მხრივ, მოითხოვს ამ მოსახლეობის მოლოდინების მნიშვნელოვანწილად გათვალისწინებას საეთერო ბადის შესაბამისად აწყობით, ახალი ამბების შესაბამისი თანმიმდევრობით და ა.შ. მნიშვნელოვანი განსხვავება იკვეთება როგორც სხვადასხვა ქვეყანაში მოქმედ მედიას შორის, ისე აღნიშნული მედიების სარედაქციო პოლიტიკაში ადგილობრივი და საერთაშორისო ახალი ამბების გაშუქებისადმი დიფერენცირებული მიდგომის საჭიროების თვალსაზრისით.²⁷

ადგილობრივი მედიუმები (*მედია, რომლის სათავე ოფისი მდებარეობს გასაშუქებელ კონფლიქტში ჩართული სახელმწიფოებიდან (მხარეებიდან) რომელიმე ტერიტორიაზე და მისი ძირითადი სამიზნე აუდიტორიაა კონფლიქტში ჩართული რომელიმე სახელმწიფოს (მხარის) მოსახლეობა*) და უცხოური მედიები (*მედია, რომლის სათავე ოფისი არ მდებარეობს გასაშუქებელ კონფლიქტში ჩართული სახელმწიფოებიდან (მხარეებიდან) არცერთის ტერიტორიაზე და მისი ძირითადი სამიზნე აუდიტორია არაა კონფლიქტში ჩართული რომელიმე სახელმწიფოს (მხარის) მოსახლეობა*) განსხვავდებიან პროცესებზე მათი ზემოქმედების ხასიათით და თავისებურებითაც.

მშვიდობის ჟურნალისტიკის გარშემო მსჯელობაში წამყვანი, ერთიანი მიდგომის გამო, როგორც წესი, ვერ ხერხდება პროცესების განვითარების იმ მიმართულების ანალიზი, რომელშიც კონფლიქტში ჩართული მხარეებიდან ერთ-ერთში მაუწყებელი მედიასაშუალებები შესაძლოა უფრო მეტად იცავდნენ

²⁶ იხ., Galtung J., Ruge M.H., The Structure of Foreign News, The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in four Norwegian Newspapers, Journal of Peace Research, Vol. 2, No. 1, 1965, 65-80.

²⁷ Hallin D.C., Mancini P., Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics, Cambridge University Press, 2004.

აღნიშნულ პრინციპებს (დამახასიათებელია უფრო განვითარებული დემოკრატიის მქონე სახელმწიფოსთვის), ხოლო დაპირისპირებული მეორე მხარის საზოგადოებაში მოქმედი მედიები – უფრო ნაკლებად ან საერთოდ არ იცავდნენ. ამ შემთხვევაში კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების დაცვის პროდუქტიულობა.

კონფლიქტში ცალმხრივად მშვიდობის მიღწევის შესაძლებლობა, რასაც ამ შემთხვევაში მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების დაპირისპირებულ მხარეთაგან მხოლოდ ერთში რეალიზება გულისხმობს, ძირითადად უკავშირდება კონფლიქტის თეორიაში არსებულ განრიდების ან შეგუების ტაქტიკების²⁸ პირდაპირ ან ირიბ ლობირებას, ხოლო აღნიშნული, როგორც წესი, ემთხვევა კონფლიქტში ჩართული მეორე მხარის (რომლის მოსახლეობაში მოქმედ მედიებში არ ან ნაკლებად ხდება პრინციპების რეალიზება) არასამშვიდობო ინტერესებს, რაც უგულვებელყოფს თანასწორობის პრინციპს. განსხვავებით ადგილობრივისგან, უცხოური მედიის მხრიდან მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზება კონფლიქტის შემთხვევის გაშუქებისას, თუ მისი სამაუწყებლო არეალი კონფლიქტის ყველა მხარეს მოიცავს, შეიცავს მხოლოდ მინიმალურ რისკებს, რომელიმე მხარე არასამართლიან პირობებში ჩააყენოს.

უცხოური მედიები საერთაშორისო (არა მხოლოდ ადგილობრივ) საზოგადოებას აცნობენ შემთხვევის გარშემო მიმდინარე პროცესებს და შესაბამისად, მათი უნარი უფრო მეტად მდგომარეობს სახელმწიფოების გარეთ ამ სახელმწიფოებში მიმდინარე პროცესების შესახებ ინფორმირებულობის გაზრდასა და გარკვეულწილად, საერთაშორისო საზოგადოების დამოკიდებულებების ფორმირებაში. მაშინ, როდესაც ადგილობრივი მედიები მუშაობენ უშუალოდ პროცესში ჩართული სახელმწიფოს საზოგადოებებისთვის. ამ ტიპის საზოგადოებისთვისაც ადგილობრივ მოვლენებზე ინფორმაციის მიღების ძირითადი წყარო სწორედ ლოკალურად მომუშავე მედიასაშუალებებია. თავის მხრივ, ეს საზოგადოებები არიან ძალაუფლების ის წყარო, რომელთაგან ლიდერებს ჯგუფისგან დელეგირებული აქვთ პოლიტიკურ სარბიელზე მათი სახელით პოზიციონირების უფლება. შესაბამისად, ადგილობრივი მოსახლეობის განწყობები და აქედან გამომდინარე, ამ განწყობათა ხასიათზე გავლენის უნარის მქონე ინსტრუმენტები, ამ შემთხვევაში – ადგილობრივი მედიები, განსხვავებული შესაძლებლობის მქონენი არიან, უცხოურ მედიასაშუალებებთან შედარებით.

²⁸ ფიშერი ს., აბდი დ.ი., ლუდინი ჯ., სმიტი რ., უილიამი ს., უილიამი ს., კონფლიქტზე მუშაობა: უნარ-ჩვევები და სტრატეგიები, ა. ლეკიაშვილის თარგმანი, ზ. სირაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2002.

ჰიპოთეზა

განხილული გარემოებების კვალდაკვალ, რომელებიც სხვადასხვა კონტექსტში პარალელურად უსვამენ ხაზს, ერთი მხრივ, მედიების არაერთგვაროვნებას, ხოლო სხვა მხრივ, იმ განსხვავების და მისი გამომწვევი მიზეზების არგათვალისწინებას, რომელებიც არსებობს მედიებს შორის მათ მიერ ადგილობრივი და საერთაშორისო კონფლიქტის გაშუქების კონტექსტში, წარმოიშვა ვარაუდი, რომელიც შეიძლება შემდეგი ჰიპოთეზის სახით ჩამოყალიბდეს: ადგილობრივი კონფლიქტების გაშუქებისას უფრო ნაკლებად რეალიზდება მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპები, ვიდრე არაადგილობრივი კონფლიქტების წარმოჩენის პროცესში.

კვლევის დიზაინი

კვლევის მეთოდი: შერეული კონტენტანალიზი. კვლევის ფარგლებში საკვლევ პოპულაციად შევარჩიეთ ქართულენოვანი ონლაინგამოცემები, რომელებიც აქტიურად ამუშებენ როგორც ქართულ-რუსულ კონფლიქტს, ისე მსოფლიოში არსებულ სხვა კონფლიქტებს. ეს მედიუმებია: საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი (1tv.ge); ინტერპრესნიუსი (ipn.ge); ნეტგაზეთი (netgazeti.ge). სამივე სააგენტო მუშაობს საქართველოში, წერს როგორც რუსეთ-საქართველოს, ისე უცხო კონფლიქტებზე და მკითხველთა ძირითადი სამიზნე ჯგუფი ჰყავს ქართულენოვანი საზოგადოება.

საკვლევ პერიოდად შერჩეულ იქნა 2020 წლის 1 იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით პერიოდი. განხილული იქნა ქართული მედიის 1894 ნიმუში.

ანალიზის ემპირიული ბაზა: ნებისმიერი მედიური ტექსტი, რომელიც ასახავს აქტუალურ კონფლიქტს არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მსოფლიოს ნებისმიერ ნერტილში, რომელთა წარმოჩენასაც საინფორმაციო ღირებულება აქვს.

ანალიზის ერთეულად შერჩეულ იქნა სტატიებში არსებული სიტყვები, სიტყვათა შეთანხმებები, რომელებიც: (1) ასახავდნენ კონფლიქტისადმი ემოციურ ან მიკუთვნებულობით დამოკიდებულებას; (2) მიუთითებდნენ კონფლიქტის ინიციატორზე, წამომწყებსა ან დამნაშავეზე; (3) თავიანთი მნიშვნელობით გამოდნენ ძალადობას.

კონტენტანალიზი ემსახურებოდა შემდეგ მიზანს: შეგვედარებინა მოცემულ მედიებში რუსულ-ქართული და მსოფლიოს სხვა არსებული კონფლიქტების გაშუქების პროცესში მშვიდობის ჟურნალისტიკის შემდეგი პრინციპების რეალიზების ინტენსივობა: კონფლიქტის გაშუქების დროს „არ უნდა არსებობდეს

„ისინი“ და „ჩვენ“; „არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“; „აუცილებელია სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“; „აუცილებელია ძალადობის გამოვლენა და დაგმობა ყველა მხრიდან“.²⁹ თვისებრივი კონტენტანალიზის შინაარსობრივ კატეგორიებად გამოყენებულ პრინციპებს შესაბამისი რაოდენობრივი მაჩვენებელი მიეუსადაგეთ.

ანალიტიკური ლოგიკა ამგვარად შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ: მოცემული ოთხი პრინციპის რეალიზების შემთხვევების იდენტიფიცირება და აღრიცხვა ქართულენოვანი ბეჭდური მედიების მიერ, ერთი მხრივ, რუსეთ-საქართველოს (ადგილობრივი) კონფლიქტის, ხოლო, მეორე მხრივ, სხვა, დანარჩენ მსოფლიოში არსებული კონფლიქტების შესახებ დაწერილ პუბლიკაციებში; რუსეთ-საქართველოს კონფლიქტის შესახებ პუბლიკაციად მიჩნეულ იქნა ის სხვადასხვა ჟანრის მედიური ტექსტები, რომლებიც შეეხებოდა საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე რუსეთის ფედერაციის ან მის მიერ მხარდაჭერილი დეფაქტო ადმინისტრაციის ქმედებებს ცენტრალური ხელისუფლების ან ამ უკანასკნელის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე მცხოვრები მოსახლეობის მიმართ (არა რეგიონის ადგილობრივი მოვლენების მიმოხილვას), ასევე, რუსეთ-საქართველოს სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებს. სხვა დანარჩენ კონფლიქტებად კვლევაში მიჩნეულია, რუსეთ-საქართველოს კონფლიქტის გარდა, არსებული ნებისმიერი კონფლიქტი, როგორც მიმდინარე, ისე პასიურ ფაზაში მყოფი შეიარაღებული დაპირისპირება, სადაც მხარეებს ჯერ კიდევ არ მიუღწევიათ შეთანხმებისთვის/ ყველა მხარეს დეკლარირებულად არ განუცხადებია მშვიდობის დამყარების თაობაზე. ცხრილი 1 გვიჩვენებს ამ მედიური ლანდშაფტის აღწერით სურათს.

ცხრილი 1. აღწერითი სტატისტიკა

მედია	ქართული კონფლიქტი	უცხოური კონფლიქტი
ნეტგაზეთი	112	149
ინტერპრესნიუსი	202	575
საზომადოებრივი მაუწყებელი	209	647
სულ	523	1371

²⁹ იხ., Galtung J., Ruge M.H., The Structure of Foreign News, The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in four Norwegian Newspapers, Journal of Peace Research, Vol. 2, No.1, 1965, 65-80.

კვლევის მეორე ეტაპზე შევადგინეთ სპეციალური ფორმულარი, რომელიც, გალტუნგის კონცეფციის პრინციპების რეალიზების ინტენსივობის გაზომვის მიზნით, შედგებოდა პრინციპების შესაბამისი კითხვებისგან.

ცხრილი 2. ფორმულარი

პრინციპი	კითხვა
„არ უნდა არსებობდეს „ისინი“ და „ჩვენ“	რამდენ სტატიაში იქნა მოხსენიებული რომელიმე მხარე, როგორც საკუთარი?
„არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“	რამდენ სტატიაში მოიხსენიეს რომელიმე მხარე, როგორც კონფლიქტის დამწყები ან დამნაშავე?
„სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“	რამდენ სტატიაში იყო მოცემული კონფლიქტის ორივე მხარის პოზიცია სტატიაში აღწერილ მოვლენასთან მიმართებით?
„ძალადობის გამოვლენა“	რამდენ სტატიაში იყო დაფიქსირებული პოზიცია მხარეთა ძალის გადამეტებაზე?
„ძალადობის დაგმობა“	რამდენ სტატიაში იყო დაგმობილი (პირდაპირ ან ირიბად) ძალადობა? (მათ შორის, კონფლიქტური ქმედებით გამონკვეულ მსხვერპლსა და ზიანზე განსაკუთრებული ხაზგასმას)

ჰიპოთეზის გამოსაცდელად მივმართეთ კროს-ტაბულაციის სტატისტიკურ პროცედურას, რომლის მიზანიც იყო ორი ცვლადის ურთიერთმიმართების, სტატისტიკური კორელაციის დადგენა: (1) კონფლიქტის მასშტაბი და ბუნება და (2) მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების დაცვის მაჩვენებელი.

აღნიშნული სტატისტიკური პროცედურა გულისხმობს თავისუფლების ხა-რისხის (df) ფარგლების დადგენას, რომელიც გამოითვალა ფორმულით: $(R-1) \times (C-1)$, სადაც R მწკრივების რაოდენობაა, ხოლო C – სვეტების.³⁰

შედეგების განხილვა

კვლევის შედეგად მიღებული რაოდენობრივი მონაცემები შემდეგნაირად გადანაწილდა (ცხრილში მოცემული რიცხვები ასახავს იმ სტატიების რაოდენობას, რომლებშიც ესა თუ ის პრინციპი იყო რეალიზებული).

³⁰ Wimmer R.D., Dominick J. R., Mass Media Research: An Introduction, 10th Ed., Wadsworth, 2011, 310-312.

ცხრილი 3. მონაცემების რაოდენობრივი გადანაწილება

	„არ უნდა არსებობდეს „ისინი“ და „ჩვენ“	„არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“	„სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“	„ძალადობის გამოვლენა“	„ძალადობის დაგმობა“	ჯამი
ადგილობრივი	523	235	21	356	439	1574
საერთაშორისო	1371	1289	1220	178	178	4236
ჯამი	1894	1524	1241	534	617	5810

ფორმულა $(R-1) \times (C-1)$ ჩვენს შემთხვევაში ასე გამოყურება: $(2-1) \times (5-1) = 4$.

ადგილობრივი კონფლიქტის შესახებ დანერგილი პუბლიკაცია

„არ უნდა არსებობდეს „ისინი“ და „ჩვენ“/ადგილობრივი = 513.1

„არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“/ადგილობრივი = 412.9

„სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“/ადგილობრივი = 336.2

„ძალადობის გამოვლენა“/ადგილობრივი = 144.7

„ძალადობის დაგმობა“/ადგილობრივი = 167.2

საერთაშორისო კონფლიქტის შესახებ დანერგილი პუბლიკაცია

„არ უნდა არსებობდეს „ისინი“ და „ჩვენ“/საერთაშორისო = 1421.9

„არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“/საერთაშორისო = 1111.1

„სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“/საერთაშორისო = 904.8

„ძალადობის გამოვლენა“/საერთაშორისო = 389.3

„ძალადობის დაგმობა“/საერთაშორისო = 449.8

კროსტაბულაციის ფორმულამ მოგვცა X^2 ის მნიშვნელობა, რომელმაც 1.541 შეადგინა.

$$X^2 = (523-513)^2:513 + (235-413)^2:413 + (21-336)^2:336 + (356-145)^2:145 + (439-167)^2:167 + (1371-1422)^2:1422 + (1289-1111)^2:1111 + (1220-905)^2:905 + (178-389)^2:389 + (178-450)^2:450 = 0.19 + 76.71 + 295.31 + 307.04 + 443.01 + 1.83 + 28.52 + 109.64 + 114.45 + 164.41 = \underline{1,541.11}$$

შერჩევის ზომიდან და შერჩევის ბუნებიდან გამომდინარე p განისაზღვრა .01-ით. Chi-Square-ის დისტრიბუციის სტანდარტული ცხრილიდან გამომდინარე, თავისუფლების ამ ხარისხისა და p-ის კორელაცია შეადგენს 7.779. ვინაიდან

ჩვენ მიერ მიღებული მონაცემი კროსტაბულაციის ნაკლებია, ვიდრე სტანდარტული დისტრიბუცია, ჰიპოთეზა სტატისტიკურად დადასტურებულია.

რაოდენობრივი და თვისებრივი კონტენტანალიზიდან მიღებულმა შედეგებმა აჩვენა, რომ მშვიდობის ჟურნალისტიკის კონცეფციის პრინციპების რეალიზება სხვადასხვა ინტენსივობით ხდება რუსულ-ქართული (ადგილობრივი) კონფლიქტის და სხვა კონფლიქტების გაშუქებისას.

რაოდენობრივი კონტენტ-ანალიზის შედეგი ამყარებს მოსაზრებას, რომლის თანახმადაც, კონფლიქტის შემთხვევას ბევრად უფრო ინტენსიურად აშუქებენ ადგილობრივი მედიები (მოცემულ სამ სააგენტოში სხვა არცერთი უცხოური კონფლიქტის შესახებ რუსულ-ქართულის გარშემო დანერგილი სტატიების რაოდენობის ნახევარიც არ დანერილა), რაც, თავის მხრივ, დამატებითი არგუმენტია, საერთაშორისო მედიასთან შედარებით, ადგილობრივი საზოგადოების განწყობებზე ადგილობრივი მედიების უფრო მეტი ზეგავლენის შესაძლებლობის სასარგებლოდ.

სტატიების ზომები როგორც რუსეთ-საქართველოს, ისე სხვა კონფლიქტების გაშუქებისას, ძირითადად იდენტურია.

გასაშუქებელი უცხო კონფლიქტების არჩევისას მედიებისთვის გადამწყვეტი ფაქტორია კონფლიქტის შემთხვევის გეოგრაფიული მდებარეობა. უფრო ინტენსიურად შუქდება მეზობელ სახელმწიფოებსა და ახლო რეგიონებში მიმდინარე კონფლიქტები. რაც, თავის მხრივ, მეტყველებს სააგენტოების მხრიდან მათი სამიზნე აუდიტორიის ინტერესების გათვალისწინებაზე.

არცერთ გამოკვლეულ სტატიაში, არც რუსულ-ქართული და არც სხვა კონფლიქტების შესახებ, არ ყოფილა შემთხვევა, ჟურნალისტს რომელიმე მხარე წარმოეჩინოს როგორც საკუთარი.

რომელიმე მხარე, როგორც კონფლიქტის დამწყები, უცხოური კონფლიქტების გაშუქების დროს, მოიხსენიეს მთლიანი რაოდენობის დაახლოებით 6%-ში. აღნიშნული ძირითადად ეხებოდა შემთხვევებს, როდესაც კონფლიქტის მხარე იყო ტერორისტული ორგანიზაცია. მეორე მხრივ, რუსულ-ქართული კონფლიქტის გაშუქებისას ერთ-ერთი მხარე (რუსეთის ფედერაცია), როგორც კონფლიქტის დამწყები, მოხსენიებული იყო საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტ სტატიაში (55%).

პრინციპი	რეალიზება ადგი- ლობრივი კონფლიქტის გაშუქებისას	რეალიზება უცხო კონფლიქტის გაშუქებისას
„არ უნდა არსებობდეს „ისინი“ და „ჩვენ“	523 (100%)	1371 (100%)
„არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“	235 (45%)	1289 (94%)
„სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“	21 (4%)	1220 (89%)
„ძალადობის გამოვლენა“	356 (68%)	178 (13%)
„ძალადობის დაგმობა“	439 (84%)	178 (13%)

რაც შეეხება კონფლიქტის გაშუქებისას ყველა მხარის პოზიციის წა-
რმოჩენას, რუსულ-ქართული კონფლიქტის შემთხვევაში აღნიშნული მიდგო-
მა გვხვდება საერთო რაოდენობის 4%-მდე სტატიაში. მაშინ, როდესაც სხვა
ყველა დანარჩენი კონფლიქტის გაშუქების პროცესში ორივე მხარის პოზიცია
89%-მდე რაოდენობის სტატიებშია დაფიქსირებული. დანარჩენი შემთხვევე-
ბი, როგორც წესი, უკავშირდება კონფლიქტის მხარედ ტერორისტული ორგა-
ნიზაციის ყოფნას, ან დროით ისეთ მონაკვეთს, როდესაც საინფორმაციო საა-
გენტო დღეში რამდენიმე სიახლეს აქვეყნებს ერთი კონკრეტული შემთხვევის
შესახებ.

ძალადობის პირდაპირ ან ირიბი ფორმით დაგმობა რუსულ-ქართული კო-
ნფლიქტის გაშუქებისას სტატიების მთელი რაოდენობის 68%-ში გვხვდება.
რაც შეეხება დანარჩენი კონფლიქტების შესახებ გამოქვეყნებულ სიახლეე-
ბს, აქ ძალადობის დაგმობა 13%-ში გვხვდება. მოცემულ საკითხის კვლევის
დროს ძალადობის დაგმობად მიჩნეულია, როგორც სამშვიდობო მოწოდებე-
ბის გაშუქება, ისე კონფლიქტის მსხვერპლთა რაოდენობის ზრდაზე ხაზგასმა,
ასევე, საერთაშორისო სამართლის ნორმებისა და პრინციპების დარღვევაზე
აპელირება.

მსგავსი ტენდენცია შეინიშნება სტატიებში რომელიმე მხარის მიერ ძალის
გადამეტების შესახებ ხაზგასმისას. რუსულ-ქართული კონფლიქტის შესახებ
დანერვილი სტატიების 84%-ში მითითებულია ერთ-ერთი მხარის (რუსეთის ფე-
დერაცია) ძალის გადამეტებაზე, ხოლო სხვა დანარჩენი კონფლიქტების გაშუქე-
ბისას ძალის გადამეტებაზე საუბარია მთელი რაოდენობის 13%-ში.

III. დასკვნა და არგუმენტები ახალი კონცეფციისთვის

მიღებულმა შედეგებმა აჩვენა, რომ კვლევისთვის შერჩეულ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზების ინტენსივობა სამ ქართულ ბეჭდურ მედიაში ადგილობრივი კონფლიქტის და უცხო ქვეყანაში მიმდინარე კონფლიქტის გაშუქებისას განსხვავებულია. ძირითადი არაერთგვაროვნება მდგომარეობს შემდეგში: როდესაც პრინციპი უკავშირდება მხოლოდ ობიექტურობის გარკვეულ ხარისხს („არ უნდა არსებობდეს „ისინი“ და „ჩვენ“; „არ უნდა არსებობდეს ვინ ისროლა პირველმა“; „აუცილებელია სიმართლის გამოვლენა ყველა მხრიდან“), უცხოური კონფლიქტის გაშუქებისას ზედმინევით ხდება მისი რეალიზება, მაშინ, როდესაც ადგილობრივი კონფლიქტის შემთხვევაში მათი რეალიზება მნიშვნელოვნად შეზღუდულია. მშვიდობის ჟურნალისტიკის ის პრინციპები, რომლებიც ობიექტურობასთან ერთად მოითხოვს, სხვა შემთხვევებთან შედარებით, ავტორთა მხრიდან უფრო მეტ, შესაბამის ინტერპრეტაციას („ძალადობის გამოვლენა და დაგმობა“), უფრო წარმატებით რეალიზდება ადგილობრივი კონფლიქტის გაშუქებისას, ვიდრე უცხო კონფლიქტებზე დანერგულ სტატიებში.

კვლევის ფარგლებში ადგილობრივ და უცხოურ მედიებს შორის კონფლიქტის შემთხვევის გაშუქებისას მშვიდობის ჟურნალისტიკის ამა თუ იმ პრინციპის დაცვის მიმართულებით გამოკვეთილი და აღწერილი არაერთგვაროვნება მიუთითებს მედიების განსხვავებულ შესაძლებლობებზე, მოახდინონ მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების, როგორც ერთიანი კონცეფციის, პრაქტიკაში რეალიზება.

მშვიდობის ჟურნალისტიკის კონცეფციის კრიტიკული ანალიზი, მისი პრინციპების შინაარსობრივი წინააღმდეგობის, ემპირიული საფუძვლების, მიღწევადობის თუ მოქნილობის კონტექსტში, ცხადია, არ გულისხმობს იმ სულისკვეთებას, რომ მასმედია, როგორც დემოკრატიული, ანუ შესაძლო საუკეთესო ფორმისა და შინაარსის, საზოგადოების ფუნქციონირების განუყოფელი ნაწილი, უნდა დაშორდეს საზოგადოებრივი განვითარების ისეთ ფუნდამენტურ და სასიცოცხლო კონდიციის მიღწევისა და შენარჩუნების პროცესს, როგორც მშვიდობაა. მსგავსი მცდელობა, ერთი მხრივ, შეუძლებელი, და მეორე მხრივ, აღნიშნული შეუძლებლობის გამო, სრულად კონტრპროდუქტიული იქნებოდა.

აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ მშვიდობის ჟურნალისტიკის არსებულ კონცეფციაში მოცემული პრინციპების არასრულყოფილი ან არასრულფასოვანი, შერჩევითი დაცვაც არ ეწინააღმდეგება მის მიზანს და გარკვეული კონტრიბუცია ნებისმიერ შემთხვევაში შეაქვს საერთო სამშვიდობო ძალისხმევაში. თუმ-

ცა, წლების განმავლობაში კონცეფციის შესახებ სხვადასხვა თვალსაზრისით შექმნილი კრიტიკა ცხადად ასახავს მედიის ყოველდღიურად მზარდი გავლენის ფონზე აღნიშნული წვლილის სრულიად არაპროპორციულ, შეუსაბამო სიმცირეს. ამ სტატიაში მოცემული ინტელექტუალური ძალისხმევაც სწორედ იქითაა მიმართული, რომ შესაბამისი შესაძლებლობების აღმოჩენით, მედიის აღნიშნული ძალა უფრო პროდუქტიულად იქნეს გამოყენებული მშვიდობის შენებისა და შენარჩუნების საკითხში.

დღეისათვის მშვიდობის ჟურნალისტიკის აქტუალური ამოცანა არა მიზნის, არამედ, არსებული რეალობიდან და პროცესთა განვითარების ტენდენციებიდან გამომდინარე, მისი მიღწევის საშუალებების ადეკვატური შეფასება და აქედან გამომდინარე, რეკონცეპტუალიზაციაა, რომელიც, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს ჟურნალისტიკის და მედიასაშუალებების უფრო ქმედით და პროდუქტიულ როლს მშვიდობის მიღწევისა და შენარჩუნების საკითხში.

მიუხედავად იმისა, რომ კონცეფციის ამა თუ იმ ცალკეული ელემენტის კრიტიკული ანალიზი არსებითად მნიშვნელოვანია ჩვენს წინაშე მდგარი გამოწვევის საპასუხოდ, აღნიშნული ამოცანის ამოხსნა, ბუნებრივია, ბევრად უფრო ფართო და მრავალსომოცველ ძალისხმევას მოითხოვს, სადაც აუცილებლად გასათვალისწინებელი რამდენიმე პირობა ჩვენი კვლევის ფარგლებშიც გამოიკვეთა:

1. მნიშვნელოვანია კონცეფციის მოდიფიცირება დაფუძნდეს ისეთ კვლევებზე, სადაც მედიუმები დიფერენცირებულია (არა მხოლოდ ადგილობრივი-უცხოურის დიქტომიაში), რათა პრინციპები გახდეს მეტად ინკლუზიური და სამუშაო გარემო პირობების მიმართ რეფლექსური, შესაბამისად, რეალიზებადი;
2. ჟურნალისტიკის მეშვეობით მშვიდობის ლოკალურ დონეზე მიღწევის პროდუქტიულობისთვის მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იქნეს ჰერმენევტიკული ასპექტი. სტატიის ფორმატიდან გამომდინარე, მოკლედ და ზედაპირულად რომ განვმარტოთ: რადგან არსებულ კონცეფციაში პრინციპების სახით ჩამოყალიბებული უნივერსალიები არსებითად წარმოადგენენ იმ სააზროვნო ტრადიციას, რომელიც განმანათლებლობიდან იღებს (ერთ-ერთ არსებით) სათავეს (ისევე, როგორც გალტუნგის „პოზიტიური მშვიდობის“ გაგება) და ორგანულია დასავლური ღირებულებების მქონე სახელმწიფოთა საზოგადოებებისთვის (რომელთა შორისაც შეიარაღებული კონფლიქტები ისედაც არ ხდება), იმ საზოგადოებებში, სადაც აღნიშნულ ღირებულებით სისტემას თანამედროვეობაში არ აქვს შესაბამისი და მნიშვნელოვანი იმპლიკაციები, იქ პრინციპების დაცვა არათუ უშედეგო, შესაძლოა, კონტრპროდუქტიულიც იყოს. ამის

მაგალითია გოგოლაძის ზემოთ განხილული ნაშრომი კონფლიქტის გაშუქების თავისებურების შესახებ აფხაზურ მედიაში. მსგავსი ცალმხრივობის პირობებში, მშვიდობის ჟურნალისტიკის პრინციპების რეალიზება მხოლოდ ქართულ საზოგადოებაში მოქმედ ქართულ მედიებში მიზნობრიობას კარგავს, რაზეც ქართული მედიების შეგნებული ან შესაძლოა, უნებლიე რეფლექსიაც გამოვლინდა კვლევის შედეგებში;

3. საზოგადოების აღქმის საკითხში „ჰერამენევტიკული პრობლემის“ განსაკუთრებული მნიშვნელობის არგუმენტირებისთვის შეგვიძლია მოვიტანოთ შრომები, ერთი მხრივ, სოციალურ ფსიქოლოგიაში, ადამიანის გონებისთვის დამახასიათებელი კოგნიტიური სიძუნის და ხელმისაწვდომი ევრისტიკის მიმართულებით,³¹ მეორე მხრივ, მედიური ნაწარმების მიმართ კროსკულტურული აღქმის თავისებურებათა შესახებ სოციოლოგიურ კვლევებში,³² ხოლო სხვა მხრივ, სოციალურ ფილოსოფიაში, სადაც ინდივიდის აზროვნებას (შესაძლებლობას და შედეგს) გადამწყვეტად განაპირობებს ლინგვისტური და კულტურული ნიადაგი, რომელშიც აღნიშნული გონისმიერი აქტი ხორციელდება;³³
4. მნიშვნელოვანია, მოხდეს არგუმენტირება მშვიდობის ჟურნალისტიკის ცალმხრივად (დაპირისპირებულ მხარეთაგან მხოლოდ ერთ-ერთ საზოგადოებაში) რეალიზების მიზნობრიობის ან ცალმხრივი რეალიზებისთვის ისეთი კონცეპტუალური საფუძველის შექმნა, რომელიც მინიმუმამდე დაიყვანს ჩვენ მიერ განხილულ, გოგოლაძის კვლევაში გამოვლენილი უთანასწორობის შესაძლებლობას. რადგან მშვიდობის მისაღწევად განეული ძალისხმევა, სხვა კომპონენტებთან ერთად, გულისხმობს საზოგადოების მხრიდან უფრო მარტივად მისაღწევ, მოკლევადიან და ცხად პერსპექტივაზე მიმართულ მიზნებზე უარის თქმას, უფრო გრძელვადიანი სამშვიდობო მიზნების სასარგებლოდ, რომელიც, წინასთან შედარებით, უფრო რთულ, ხანგრძლივ, კომპლექსურ და თანმიმდევრულ ინტელექტუალურ აქტივობას მოიაზრებს და ამასთან, კონფლიქტის მეორე მხარეზე დიდად არის დამოკიდებული, რაც მიზანს უფრო ბუნდოვანს ხდის და ამ თვალსაზრისით, საზოგადოებისგან ცალმხრივად გაღებული ერთგვარი მსხვერპლია ტაქტიკური თვალსაზრისით.

³¹ არონსონი ე., სოციალური ცხოველი, ქ. თოდაძის, ა. მაყაშვილის, ე. ბერიკიშვილის თარგმანი, ჯ. ჯავახიშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 139.

³² თომპსონი ჯ.ბ., მედია და მოდერნულობა, ნ. ბარძიმიშვილის თარგმანი, ლ. ლვინჯილიას რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 216-222; Sinclair J., Review & Booknote: The Export of Meaning: Cross-Cultural Readings of Dallas, Media Information Australia, Vol. 75, No. 1, 1995 167-168.

³³ მამარდაშვილი, მ. ვილნიუსის ლექციები სოციალურ ფილოსოფიაში, თბილისი, 2020, 91-93.

Guram Ananeishvili*, Maia Shamanauri**

A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE REALIZATION OF THE PRINCIPLES OF PEACE JOURNALISM IN THE MEDIA COVERAGE OF LOCAL AND INTERNATIONAL CONFLICTS (ON THE EXAMPLE OF GEORGIAN-LANGUAGE MEDIA RESEARCH)

Abstract

Based on research into contemporary Georgian media, the article aims to provide a critical understanding of the principles of peace journalism. Galtung and Ruge's principles of peace journalism, based on research of Norwegian news media coverage of conflicts in foreign countries and an important part of their critical understanding, are built on a unified approach that considers all media as a kind of entity of homogeneous subjects and thus carries universal content, the lack of differentiation in mass media between local and international media working on the conflict case, as well as between covering local and international news, should have been a problem in implementing the principles. This should be expressed in the intensity with which some of the obligations contained in the principles are implemented, because the media's ability to fulfil them would be essentially limited, depending on their various broadcasting spaces and audiences.

These principles, which were developed in the spirit of modernism, are likely to fluctuate in the modern media of the countries affected by the current conflict, just as they do in Georgia's modern media. The synthetic content analysis of the cross-sectional content selection of three Georgian media outlets, as information agencies operating in a conflict-affected state, examines the intensity of the implementation of the four principles of the concept of peace journalism and investigates the circumstances that facilitate or hinder the implementation of the specified principles.

Keywords: Peace journalism, Conflict; Local Media, Foreign Media.

* Assistant at Sulkhani-Saba Orbeliani University, Ph.D. Candidate at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, g.ananeishvili@gmail.com ORCID: 0009-0004-0079-5349.

** Ph.D Candidate at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Deputy Head of the Strategic Communication Department at the Office of the State Minister of Georgia for Reconciliation and Civic Equality, m.shamanauri@gmail.com ORCID: 0009-0009-7884-5816.